

UDC 316.722:054.72/.73 (439)

WIELOKULTUROWOŚĆ A OBECNOŚĆ UCHODźCÓW
I IMIGRANTÓW W POLSCE

B.A. Orłowska

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jakuba z Paradyża
w Gorzowie Wielkopolskim

Метою статті є показати відношення між мультикультурністю і впливом іноземців й іммігрантів. Завдяки контактам з представниками інших націй ми можемо довідатись і зрозуміти нове. Для цього необхідно здійснення заходів, що стосуються міжкультурної освіти. Зважаючи на ситуацію в Європі, нам слід робити все, щоб досягти у сфері міжкультурної освіти бажаних результатів. Для біженців, мігрантів, іноземців, представників націоналізму у їх стосунках з більшістю населення слід створити такий тип суспільства, щоб його громадяни, незважаючи на множинність й різноманітність, могли спільно будувати нове майбутнє.

Ключові слова: мультикультурність, іноземець, іммігрант.

Obserwując to, co obecnie dzieje się w wielu krajach Europy, pokazuje, że współczesny świat «zagubił się» w wielokulturowości. To, co miało dać szansę na przetrwanie i utrzymanie tożsamości licznych grup mniejszościowych obecnie stało się dużym problemem. Założenia wynikające z edukacji międzykulturowej miały przynieść m.in. rezultaty w postaci przygotowania przedstawicieli grup mniejszościowych i większościowych do nauczenia się siebie nawzajem. Tymczasem obecne doświadczenia m.in. z imigrantami i ich obecnością stawiają Europę przed nowym wyzwaniem. Pamiętać należy przy tym, że «społeczności i społeczeństwa wielokulturowe powstawały w różnych okolicznościach, z różnych powodów i miały – oraz nadal mają – wiele cech różnych, ale i cechy wspólne. Różne były i są skutki powstawania takich społeczeństw, różne losy» [7, s. 17].

Dokonując analizy zagadnienia wielokulturowości trzeba mieć świadomość jej zmienności w zależności od miejsca i czasu definiowania. Jak zwraca uwagę Izabela Czerniejewska «dość często w literaturze naukowej «wielokulturowość» przedstawia się trójplaszczynowo» [1, s. 19]. Autorka wskazuje tu na określenie wielokulturowości jako wielokulturowość empiryczna, która «jest tym, czego doświadczamy w miejscu o dużym natężeniu osób odmiennych kulturowo. (...) Drugim szczeblem wielokulturowości jest poziom społeczny. Zachodzi on wtedy, gdy na gruncie codziennym ludzie zauważają różnice pomiędzy sobą a swoimi sąsiadami, gdy dostrzegają jak odmiennymi wartościami kierują się w życiu. (...) Trzecia płaszczyzna wielokulturowości rozumiana jest jako ideologia lub też polityka wielokulturowa (czasem multikulturowa) i pojawia się wówczas, gdy środowiska opiniotwórcze zaczynają zauważać konieczność uregulowania sytuacji współistnienia odmiennych grup kulturowych, by każdej dać pewne prawa i przywileje oraz obowiązki» [1, s. 19–20].

Wielokulturowość przyniosła z jednej strony nowe doświadczenia w postaci spotkania z Innym. Ale spowodowała też, że temu spotkaniu z Innym zaczęli przyglądać się wszyscy. Doświadczenie Innego może nauczyć nas bardzo wiele. To dzięki Innemu mamy szansę na szerszy rozwój, dostrzeżenie siebie na tle Innych i doświadczenie inności w perspektywie własnej kultury. Przyczyn powstawania wielokulturowości jest wiele. T. Lewowicki zwraca uwagę, że należą do nich m.in.: wojny i migracje ludzi [7, s. 18].

Wraz z migracjami ludności pojawiły się też różne problemy. I. Czerniejewska zwraca uwagę, że dzieje się tak gdyż «imigranci bowiem są niezwykle zróżnicowaną grupą:

Ośrodki dla cudzoziemców w Polsce

Rys. 1. Występowanie ośrodków dla cudzoziemców w Polsce [5].

różnią się motywami przybycia, krajem pochodzenia i zapleczem kulturowym, praca wykonywaną i statusem społecznym. Wpływają na różnorodność kulturową i wnoszą do społeczeństwa nowy kapitał wiedzy, doświadczenia i perspektyw, mają wiele do zaoferowania, choć społeczeństwo przyjmujące nie zawsze jest zainteresowane ich ofertą» [1, s. 150].

T. Lewowicki zwraca uwagę, że «wielokulturowość w potocznym, powszechnym rozumieniu kojarzy się głównie ze zróżnicowaniem narodowym i etnicznym. (...) Ale zjawisko to ma i inne – również istotne w życiu ludzi-wymiary. Do najważniejszych z nich należy zróżnicowanie religijne czy wyznaniowe» [7, s. 19]. Przybywający uchodźcy i imigranci przywożą ze sobą również swoją religię, która może być różnie odbierana w kraju, do którego przybyli. Jerzy Nikitorowicz zwraca przy tym uwagę, że «z perspektywy czasu współczesną wielokulturowość traktują jako każdą zmianę cywilizacyjną, przechodzenie od izolacji do otwarto-

ści i wzajemnych zapożyczeń, nieodwracalny proces regulujący wzajemne poznawanie i przenikanie się kultur» [8, s. 49]. Oznacza to, że jest to proces dynamiczny i nieunikniony w szerszej perspektywie. T. Lewowicki zwraca też przy tym uwagę, że «współcześnie pojmowanie wielokulturowości dotyczy nie tylko spraw narodowości, etniczności, religii czy wyznań. Zgodnie z dosłownym odczytaniem tego pojęcia podkreśla się zróżnicowanie właśnie kultur – języków, obyczajów, stylów życia, tego wszystkiego co składa się na kulturę duchową i materialną» [7, s. 19].

Wielość i różnorodność występująca w Europie nie jest zjawiskiem nowym. T. Lewowicki zwraca uwagę, że «tradycje wielokulturowości są wyraźne również w Europie. W poszczególnych państwach żyją różne grupy narodowe i etniczne, które łączy wiele dobrych doświadczeń i które nierzadko dzieli niemało tragicznych wydarzeń» [7, s. 21]. Dzieje się tak m.in. dlatego, że «pojęcie «imigrant» niesie w swoim polu semantycznym zarówno kwestie przybywania, przemiesz-

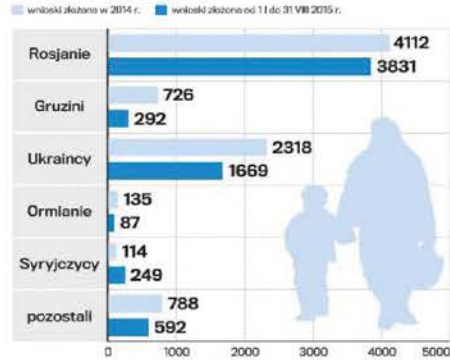
OŚRODKI DLA CUDZOZIEMCÓW W POLSCE

WYDATKI NA UTRZYMANIE OŚRODKÓW DLA CUDZOZIEMCÓW

KTO SKŁADA WNIOSKI O STATUS UCHODźCY

LICZBA ZŁOŻONYCH WNIOSKÓW O STATUS UCHODźCY I DECYZJI POZYTYWNYCH

Rys. 2. Obecność cudzoziemców w Polsce i koszt związany z ich utrzymaniem [2].

czania się do kraju osiedlenia, jak i obcości kulturowej, inności» [1, s. 151]. Warto jest w tym miejscu zwrócić uwagę na występowanie tzw. «szumu komunikacyjnego», który jest konsekwencją zamiennego stosowania «pojęć «imigrant», «cudzoziemiec» i «uchodźca» na różnych forach. Wynika to z faktu, że każdy uchodźca jest de facto imigrantem, choć nie zawsze jest odwrotnie» [1, s. 152].

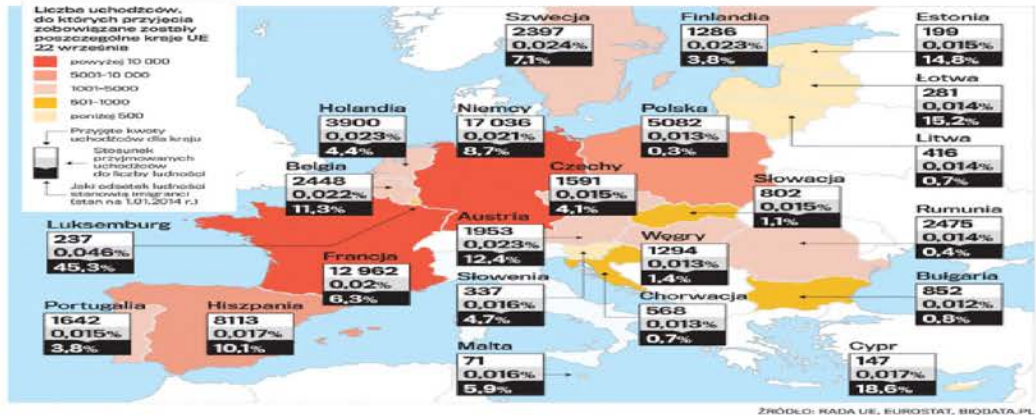
Oczywiście w obecnym czasie zapewne nie uniknie się życia i funkcjonowania w środowisku wielokulturowym. Istotą pracy staje się więc edukacja o tych środowiskach ale też w tych środowiskach. Patrząc z perspektywy doświadczeń «funkcjonowanie społeczeństw wielokulturowych można – w uproszczeniu – ująć w dwa powtarzające się scenariusze. Jeden – to zgodne życie ludzi i (bardziej lub mniej kooperacyjne) tworzenie dóbr duchowych i materialnych, stosunkowo bliskie kontakty, poznawanie i wzajemne wzbogacanie kultur. Ten scenariusz zazwyczaj powtarza się w czasach pokoju, czasach względnej sta-

bilizacji lub poprawy warunków życia. Drugi związany jest zazwyczaj albo z konfliktami wywoływanymi przez polityków, elity rządzące, ludzi rządnych władzy, «nawiedzonych» ideologów, albo z pojawiającymi się problemami gospodarczo-ekonomicznymi, kryzysami społecznymi, czasem drobnymi konfliktami, które – podsycane – przeradzają się w wielkie konflikty. W tym scenariuszu wrogami z reguły stają się Inni, Obcy» [7, s. 24].

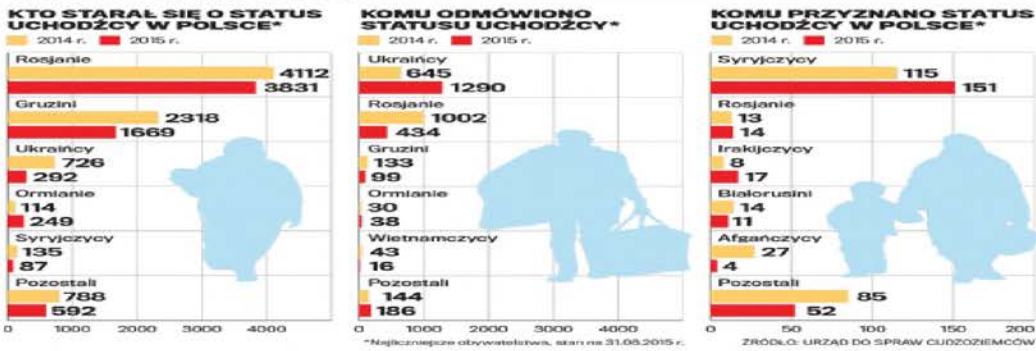
Zjawisko imigracji narasta z roku na rok. Przykładowo poniżej liczba wniosków złożonych przez obywateli Ukrainy w Polsce.

Z jednej strony napływ uchodźców wzbogaca nowe miejsce pobytu. Ale z drugiej strony może też być źródłem wielu różnych konfliktów i trudnych sytuacji. Jak zwraca uwagę T. Lewowicki «bogactwo zjawiska wielokulturowości i związane z różnymi odmianami wielokulturowości ideologie, motywacje, zachowania ludzi stanowią stałe tło i po części również treść edukacji. (...)

UCHODźCY W EUROPIE

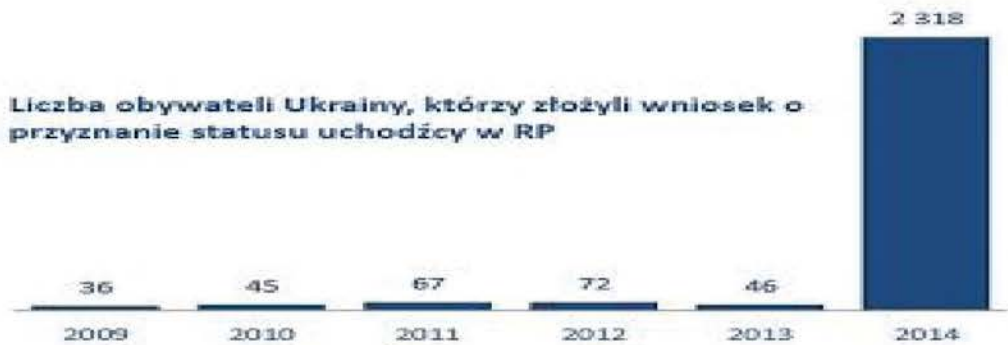
UCHODźCY W POLSCE

OSOBY SZUKAJĄCE AZYLU W POLSCE W LATACH 1999-2015

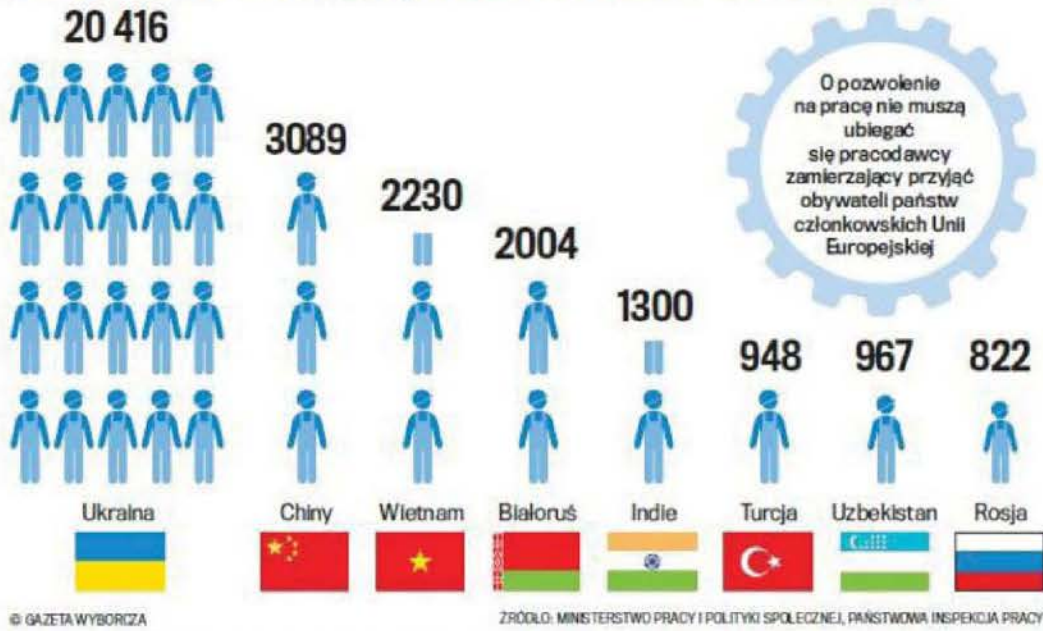

Rys. 3. Uchodźcy w Europie i w Polsce [4].

Rys. 4. Liczba obywateli Ukrainy, którzy złożyli wniosek o przyznanie statusu uchodźcy w RP [6].

LICZBA POZWOLEŃ NA PRACĘ WYDANYCH CUDZOZIEMCOM W 2013 R.

Rys. 5. Wydane cudzoziemcom pozwolenia na pracę [3].

Edukacja międzykulturowa zderza się z bagażem złych doświadczeń, stereotypów, pamięcią krzywd i lansowanymi od paru stuleci wyobrażeniami o patriotyzmie, tożsamości narodowej, państwach narodowych czy nawet narodowo-wyznaniowych bądź religijnych» [7, s. 25]. Skutkiem tego mogą być różne nieprawidłowe reakcje i zachowania w stosunku do Innego. Z poniższego rysunku jasno wynika, że z roku na rok wzrasta liczba obecności cudzoziemców na legalnym rynku pracy. Na wykresie nie uwzględniono liczby cudzoziemców pochodzących z Unii Europejskiej gdyż ich pracodawcy nie muszą starać się o pozwolenia na pracę dla nich.

Warto jest jednak pamiętać, że «wielokulturowość, która od wieków jest w czasach pokoju bogactwem społeczeństw i szansą rozwoju ludzi i kultur, staje się przyczyną, a często pretekstem, tragedii w czasach niepokojów» [7, s. 25]. Stąd niezbędnym elementem współczesnego świata staje się konieczność edukacji, współpracy i współdziałania z grupami o różnym pochodzeniu i różnej historii.

Z omawianymi pojęciami uchodźcy, imigranta czy cudzoziemca jak również tego, będącego stąd związane jest też pojęcie tożsamości. Kim jestem? I próba odpowiedzi na to pytanie jest ważnym momentem w życiu każdego człowieka. Ostatni spis powszechny w Polsce pokazał, że «podwójne wybory – możliwe w najnowszym spisie powszechnym – ujawniły wskazywane w literaturze zjawisko kształtowania się lub trwania tożsamości wielowymiarowej obejmującej identyfikację z regionem lub wspólnotą etniczną, a jednocześnie z wybraną grupą narodowościową (a nierzadko również ze wspólnotami ponadnarodowymi czy ponadpaństwowymi – świadczą o tym podawane w różnych badaniach deklaracje, np. poczucie tożsamości europejskiej» [7, s. 23]. Oznacza to w konsekwencji, że możemy wykazać się tożsamością wielowymiarową i nic nie stoi na przeszkodzie byśmy byli Polakami i Europejczykami jednocześnie, Ukraińcami i Europejczykami itd. Jak podkreśla Jerzy Nikitorowicz «coraz częściej przedstawiamy i analizujemy wielokulturowość jako zjawisko – fenomen

tożsamościowy» [8, s. 54]. Z fenomenem tożsamościowym tym wiąże się zagadnienie zakorzenienia. Podstawą jest «to, w jakim stopniu dana osoba «czuje się u siebie», czy uważa kraj, w którym mieszka, za swój dom, czy też traktuje go jako miejsce tymczasowe, wpływa na poczucie zakorzenienia» [1, s. 23]. W kontekście wielokulturowości chodzi o to, by przybysze czuli się u nas jak u siebie, traktując to miejsce jako miejsce bezpiecznego pobytu. Pojawia się tylko pytanie czy również my będziemy nadal czuć się jak u siebie i czy będziemy czuć się bezpiecznie? By tak było niezbędne jest prowadzenie intensywnej edukacji międzykulturowej i wielokulturowej. W konsekwencji oznacza to, że «edukacja wielokulturowa powinna zatem odpowiadać na zapotrzebowanie wynikające z rozwijającej się wielokulturowości. Powinna w taki sposób kształcić społeczeństwo (mniejszościowe i większościowe), aby maksymalizować zyski wynikające ze spotkania odmiennych kultu i stylów życia, a minimalizować konflikty wynikające z różnic kulturowych» [1, s. 26]. Patrząc obecnie na to co dzieje się w Europie powinniśmy zrobić wszystko aby te założenia jak najszybciej przyniosły zamierzone rezultaty. By uchodźcy, imigranci, cudzoziemcy, przedstawiciele mniejszości i większości potrafili stworzyć społeczeństwo, które mimo wielości i różnorodności potrafi żyć razem i wspólnie tworzyć nową przyszłość.

Bibliografia

1. Czerniejewska I. Edukacja wielokulturowa. Działania podejmowane w Polsce / I. Czerniejewska. – Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. – 2013. – S. 344.
2. Obecność cudzoziemców w Polsce i koszt związany z ich utrzymaniem : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://9.s.dziennik.pl/pliki/8224000/8224318-mapa-osrodkow-wnioski-o-status.jpg> (dostęp : 11.04.2016 r.).
3. Wydane cudzoziemcom pozwolenia na pracę : [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://bi.gazeta.pl/im/75/63/f0/z15754101Q.Liczba_pozwolen_na_prace_wydana_cudzoziemcom_w_2013.jpg (dostęp : 11.04.2016 r.).
4. Uchodźcy w Europie i w Polsce : [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.krytykapolityczna.pl/sites/krytykapolityczna.pl/files/imagecache/story_content_big/node/25741/field_story_content_image/uchodzy-ii-grafika.png (dostęp : 11.04.2016 r.).

5. Występowanie ośrodków dla cudzoziemców w Polsce : [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.zelaznalogika.net/wp-content/uploads/2015/09/12002548_953246324740671_3561977802296058154_o.jpg (dostęp : 11.04.2016 r.).

6. Liczba obywateli Ukrainy, którzy złożyli wnioski o przyznanie statusu uchodźcy w RP : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://encrypted-tbn3.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSydhOM8xWavUo0v9ANQ2tU-6QGj9Yy47kiujkF6ZYaGcv1q9L5R> (dostęp : 11.04.2016 r.).

7. Lewowicki T. Edukacja międzykulturowa – bilans otwarcia 2012 / T. Lewowicki / Edukacja międzykulturowa. – Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2012. – S. 278.

8. Nikitorowicz J. Fenomen wielokulturowości i prognozy rozwoju ku międzykulturowości / J. Nikitorowicz / Edukacja międzykulturowa. – Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2012. – S. 249.

Orłowska B.A. MULTICULTURALISM AND THE PRESENCE OF REFUGEES AND IMMIGRANTS IN POLAND.

The aim of the article is to show the relationship between multiculturalism and the influx of foreigners and immigrants. Thanks to contacts with the others, we can get to know and understand something new. For this to happen it is necessary to undertake activities related to intercultural education. Looking out at what is happening in Europe, we should do everything to make assumptions of intercultural education as soon as they bring the intended results. For refugees, migrants, foreigners, minorities and the majority we should create a society they can live in despite multiplicity and diversity and create together a new future.

Key words: multiculturalism, alien, immigrant.